

Таблиця 4. Переваги та небезпеки стратегічного партнерства підприємства та банку

	Підприємство	Банк
Переваги	<p>Стійкі взаємовідносини з комерційним банком. Фінансова та консультаційна підтримка. Участь банку у стратегічному плануванні. Управління фінансовими ресурсами. Комплекс банківських послуг. Інформаційна підтримка та інформаційний обмін. Гарантоване покриття касових розривів в фінансово-господарській діяльності. Довгострокові відносини. Невеликі інвестиції в організацію взаємодії. Можливість працювати з декількома партнерами</p>	<p>Стійкі взаємовідносини з підприємством. Розвиток ресурсної бази банку. Зростання обсягів процентного доходу та комісійної винагороди. Зниження витрат на процедуру оцінювання кредитоспроможності клієнта. Зниження клієнтського ризику. Довгостроковий характер відносин з підприємством. Зниження кредитного ризику. Зростання іміджу банку. Можливість працювати з декількома партнерами</p>
Небезпеки	<p>Розголошення стратегічної інформації конкурентам, які можуть бути партнерами банку. Обмеження альтернатив вибору умов кредитування. Прийняття стратегічних рішень за підтримки банку-партнера</p>	<p>Залежність іміджу банку від поведінки підприємства. Невисока дохідність</p>

емодії. Підставою для організації такої взаємодії є договір, який укладається між його учасниками щодо надання відповідної банківської послуги. Вид договору визначається видом послуги, що надається: договір банківського рахунку, кредитний договір, договір факторингу, договір комплексного банківського обслуговування тощо.

Висновки

Розвиток економіки України супроводжується ускладненням форм, видів та сфер взаємодії підприємств та банківських установ. Поряд із традиційними процесами взаємодії з'являються нові, обумовлені як розширенням можливостей інформаційних технологій співпраці, так і необхідністю зростання клієнтської бази та забезпечення її надійності.

Узагальнення та класифікація існуючих процесів взаємодії підприємств та банківських установ є подальшим розвитком

економічної науки та інструментарієм для розробки ефективних управлінських рішень, спрямованих на забезпечення ефективності форм та видів взаємодії.

Список використаних джерел

1. Бартош О.В., Райко Д.В. Визначення поняття інформаційної взаємодії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.kpi.kharkov.ua/.../Визначення%20поняття%20інформаційної%20взаємодії.pdf
2. Ведернікова С.В. Методичні підходи до маркетингового забезпечення взаємодії банківської сфери з підприємництвом / Ведернікова С.В. // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №5 (131). – С. 79–86.
3. Інформація МАУ [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.flyuia.com/ua/panorama-club/PC/1614.html>
4. Сениш П.М. Розвиток інвестиційного партнерства та капіталотворчої діяльності банків / Сениш П.М. // Фінансовий простір. – 2014. – №3 (15). – С. 203–208.

В.В. ЩЕРБИНА,

аспірант кафедри аудиту та економічного аналізу, Національний університет Державної податкової служби України

Особливості прогнозування очікуваних надходжень платежів до бюджету

У статті розкрито особливості прогнозування очікуваних надходжень до бюджету. Встановлено основні чинники впливу на ефективність прогнозування доходів бюджету, розкрито специфіку законодавчих аспектів планування та прогнозування доходів.

Ключові слова: ВВП, прогнозування доходів бюджету, макроекономічні показники, сценарні умови, очікувані надходження.

В.В. ЩЕРБИНА,

аспірант кафедри аудита и экономического анализа, Национальный университет Государственной налоговой службы Украины

Особенности прогнозирования ожидаемых поступлений платежей в бюджет

В статье раскрыты особенности прогнозирования ожидаемых поступлений в бюджет. Установлены основные факторы влияния на эффективность прогнозирования доходов бюджета, раскрыта специфика законодательных аспектов планирования и прогнозирования доходов.

Ключевые слова: ВВП, прогнозирование доходов бюджета, макроекономические показатели, сценарные условия, ожидаемые поступления.

V. SHCHERBINA,

student auditing and economic analysis of the State Tax Service University

Features prediction expected receipts payments to the budget

The article deals with formation of expected revenue. The basic factors influence the effectiveness of forecasting revenues, disclosed the specific legislative aspects of planning and revenue forecasting.

Keywords: GDP, forecasting revenues, macroeconomic indicators, scenario conditions, expected revenues.

Постановка проблеми. Найважливішою складовою фінансової політики держави є бюджетна політика. До основних її завдань відносяться мобілізація та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення найбільш важливих функцій держави. Бюджетні ресурси мають бути збалансованими за доходами та видатками, співвідношення між ними не може формуватися залежно від поточної ситуації, в «ручному режимі», що потребує обґрунтованого прогнозування та планування [1].

Виходячи з цього актуальним є забезпечення обґрунтованих підходів до одержання прогнозних показників динаміки доходів бюджету на найближчу перспективу. Недостатньо вірогідні прогнози є однією з причин низької ефективності забезпечення сталих надходжень платежів до бюджету.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Чимало вітчизняних вчених та практиків, таких як Ц. Огонь, І. Санжаревська, С. Шаповал, О. Дегтяр, Ю. Коваль, К. Владимиров, Л. Тарангул, Л. Олійнікова, І. Євдокимова, А. Мярковський, О. Зварич, досліджували питання формування доходів державного бюджету, використовуючи комплексний підхід в аналізі бази оподаткування та прогнозуванні податкових надходжень, залученні додаткових резервів до бюджету.

Метою статті є дослідження практичних аспектів та розкриття особливостей прогнозування очікуваних надходжень платежів до бюджету, аналіз та оцінка виконання бюджету по доходах.

Виклад основного матеріалу. Доходи державного бюджету – це сукупність грошових відносин, які складаються між державою, фізичними особами та юридичними особами в процесі витягу й акумуляції частини вартості ВВП у загальнодержавний фонд (бюджет) з метою подальшого використання цих коштів, тобто для виконання державою своїх функцій [2].

Склад доходів державного бюджету України визначається Бюджетним кодексом України та законом України про державний бюджет на відповідний рік і затверджується Верховною Радою України. Дохідна частина державного бюджету складається з доходів загального і спеціального фондів, основними джерелами наповнення яких є податкові та неподаткові платежі [3]. Як правило, загальний фонд наповнюється за рахунок надходження податкових платежів, а спеціальний – за рахунок надходження інших державних зборів. Специфіка доходів бюджету полягає в тому, що доходи є дівим важелем державного впливу на соціально-економічний розвиток країни.

Основа формування бюджету незалежно від його місця у бюджетній системі України становить прогнозна оцінка обсягів доходів. Саме обсяг останніх визначає розмір бездефіцитного бюджету. Отже, визначення обсягу бездефіцитного бюджету, який реально може бути виконаний, потребує того, щоб оцінка прогнозного значення доходів була максимально обґрунтованою та якомога точнішою [4].

Реальність бюджетного планування лежить у площині точності прогнозування показників економічного розвитку країни, оскільки якщо при складанні бюджету використовувати приблизні показники та прогнози, головний фінансовий план держави виявиться нереальним для виконання. До того ж неправильне формування бюджету може призвести до зростання соціальної напруги в суспільстві та погіршення стану економіки [5].

Оскільки понад 80% доходів бюджету (залежно від рівня бюджету) забезпечують податкові надходження, головне завдання полягає у визначенні саме їхніх обсягів.

Виконання прогнозу доходів бюджету залежить від справлення сценарних умов економічного розвитку країни (сценарних припущень основних прогнозних макроекономічних показників та характеристики соціально-економічного розвитку держави, окремих видів економічної діяльності), основних напрямів бюджетної політики та законодавчих чинників, які закладено у розрахунках бюджету. При цьому з року в рік заплановані макроекономічні показники не підтверджуються фактичними даними.

У розрахунках бюджету на 2015 рік закладено прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України, схвалені постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2014 №404 «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2014 рік» (із змінами). Зокрема, закладено номінальний ВВП у сумі 1850,2 млрд. грн. зі зростанням 20,3%, або на 311,6 млрд. грн. більше очікуваного показника 2014 року. Це найвищий темп зростання за останні три роки, при тому що середньорічний приріст номінального ВВП за останні десять років становив 118,8 млрд. грн.

ВВП є джерелом сплати податків, тому завищення прогнозних макропоказників безпосередньо впливає на завищення прогнозу надходження податків. Кожен необґрунтований відсоток запланованого зростання ВВП – це мільярди гривень незабезпечених доходів бюджету [6].

Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» для Державної фіскальної служби України передбачено досить напружені показники доходів державного бюджету. Збір платежів до загального фонду державного бюджету встановлено у сумі 456,8 млрд. грн., що на 141,7 млрд. грн., або на 45%, більше фактичних надходжень 2014 року, у тому числі податковим органам – 267,1 млрд. грн., що на 72,4 млрд. грн. (+37,2%) більше фактичних надходжень за 2014 рік, митницям – 189,6 млрд. грн., що на 69,4 млрд. грн. (у 1,5 раза) більше надходжень за 2014 рік [7].

Прогнозування та сплата платежів до бюджету напряму залежить від результатів економічного розвитку. На розвиток вітчизняної економіки у 2015 році мають суттєвий вплив негативний зовнішньоекономічний фон, несприятлива цінова кон'юнктура на зовнішніх ринках, продовження військового конфлікту на сході України, глибока девальвація національної грошової одиниці, інфляційні процеси, анексія АР Крим і м. Севастополя та торговельні обмеження з боку Російської Федерації.

За даними Державної служби статистики України, у 2014 році посилилось падіння реального валового внутрішнього продукту до 93,2% (по СНР–2008). Номінальний ВВП за 2014 рік становив 1566,7 млрд. грн. (+6,9% до 2013 року). Офіційний курс гривні з початку 2015 року девальвував відносно долара США з 15,78 грн./\$ до 21,05 грн./\$ (на 01.05.2014 – 11,4 грн./\$) [8].

Девальвація гривні призвела до стрімкого зростання споживчих цін. Зокрема, у січні-квітні 2015 року індекс споживчих цін (до відповідного періоду 2014 року) становив 142,7%, у тому числі у квітні (порівняно з квітнем минулого року) – 160,9%.

З початку року (до грудня 2014 року – 137,1%) подорожчання відбулося практично по всіх групах товарів, зокрема зростання цін (тарифів) на житло, воду, електроенергію та інші види па-

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

лива у 2,2 раза відбулося через підвищення плати за природний газ у 5,5 раза, електроенергію – на 33,6%; подорожчали продукти харчування та безалкогольні напої – на 33,6%, предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла – на 28,4%, охорона здоров'я – на 22,8% тощо.

Військові дії на території Донецької та Луганської областей призвели до зменшення, а в більшості випадків до замороження ділової активності підприємств. Зокрема, обсяг промислового виробництва у першому кварталі 2015 року зменшився на 21,4% порівняно з 2014 роком.

Зменшили обсяги промислового виробництва галузі, зосереджені на сході країни. У Донецькій області індекс промислового виробництва становив 47,5% до минулого року, у Луганській області – 12%. У бюджетоформуючих галузях економіки обсяги виробництва скоротилися з добування кам'яного та бурого вугілля на 58,5%, металургійне виробництво – на 26%, машинобудування – на 25,1%, виробництво хімічної продукції – на 22,6%, постачання електроенергії та газу – на 15,5%.

Темп зростання індексу цін виробників промислової продукції у січні–квітні 2015 року порівняно з відповідним періодом 2014 року становив 144%, у тому числі у квітні – 148,6%.

З початку року (до грудня 2014 року – 123,2%) зростання цін з початку року відбулося в усіх галузях економіки. Зокрема, на продукцію добувної промисловості і розроблення кар'єрів ціни виробників зросли на 33,0%, переробної промисловості – на 22,9% тощо.

Обсяги реалізації промислової продукції у січні–березні 2015 року збільшилися на 26,3% та у грошовому вимірі становили 334,7 млрд. грн.

Оборот роздрібною торгівлю у першому кварталі 2015 року становив 219,7 млрд. грн. та порівняно з відповідним періодом попереднього року він зменшився на 23,9% [8].

Крім того, слід звернути увагу, що на стан надходження митних платежів до бюджету також впливає коливання валютного курсу та неможливість суб'єктами купівлі іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку.

Разом із тим на зменшення надходжень до бюджету може вплинути:

- зменшення обсягів імпорту (за 2014 рік обсяги імпорту товарів у порівнянні з 2013 роком зменшилися по вазі на 13,07 млн. т (–19,1%), по митній вартості – на \$23,35 млрд. (–32,4%));

- збільшення частки сировинних товарів – у 2014 році значно збільшились обсяги імпорту вугілля, руд, мінеральних речовин; почали оформлятися у митному режимі імпорту значні обсяги флюсу вапнякового, який ввозиться з Криму і використовується в металургійному виробництві (рівень митної вартості флюсу вапнякового – 0,01 \$/кг);

- зниження біржових котирувань на значну кількість товарів та, відповідно, зниження ціни на їхні похідні – у 2014 році спостерігалось значне падіння цін на нафту та, відповідно, на нафтопродукти (в цілому обсяги енергетичних товарів (товарів 27 групи за УКТЗЕД (нафта і нафтопродукти, газ природний, вугілля та інші)) становить 58,7% обсягів імпорту);

- зміна структури імпорту товарів – у 2014 році спостерігалася тенденція збільшення обсягів товарів більш дешевого цінового діапазону в межах однієї і тієї ж товарної підкатегорії,

тобто заміна дорогих товарів більш дешевими аналогами; та зменшення обсягів імпорту товарів дорогого цінового діапазону (автомобілів, кузовів, причепів, тракторів та ін.).

Проте на надходження платежів до бюджету впливають як економічні, так і законодавчі чинники. При цьому прогнозування надходжень на більш довгострокову перспективу (понад поточний місяць) тягне за собою ризик значних похибок розрахованих показників від фактичних надходжень.

Такі похибки залежать від багатьох факторів, які неможливо реалістично спрогнозувати.

Для визначення очікуваних надходжень до бюджету, крім змін податкового і митного законодавства та тенденцій соціально-економічного розвитку країни, Державною фіскальною службою України враховується також база оподаткування та напрями її розширення для кожного податку окремо, динаміка та структура надходжень у попередніх періодах, переплата платежів, надходження від контрольно-перевірочної роботи, наявність податкового боргу, заходи з детінізації фінансово-господарської діяльності платників тощо.

Крім того, очікувані надходження до бюджету можуть бути уточнені наприкінці місяця за результатами поданих декларацій (наприклад, податкові декларації з місячним терміном сплати подаються щомісячно до 20-го числа).

При цьому є ряд факторів, які ускладнюють реалістичне прогнозування надходжень. Це, зокрема:

- законодавчі зміни (в тому числі впровадження нових податків), зміна структури імпорту товарів, що унеможливує використання для прогнозних розрахунків динамічних рядів попередніх років;

- запровадження системи електронного адміністрування податку на додану вартість, яка змінює філософію адміністрування цього податку. Зокрема, у березні платниками була подана декларація за новою формою та вперше фіскальною службою сформовано реєстр на перерахування сум ПДВ до бюджету, у квітні реєстр на відшкодування ПДВ у автоматичному режимі буде сформовано відповідно до нової декларації;

- девальвація національної валюти, яка впливає на прибуток (унаслідок підвищення попиту на вітчизняні товари підприємств), але відбувається значне зменшення обсягів виробництва продукції (за даними Державної служби статистики України індекс промислової продукції за січень–лютий 2015 року зменшився на 21,7%). Разом із тим падіння курсу національної валюти до долара США збільшує сплату митних платежів до бюджету але, аналогічно до ситуації на внутрішньому ринку, відбувається значне зменшення обсягів імпорту. Так, при зростанні курсу долара США у 2,1 раза (з 11 грн./\$ станом на 01.04.2014 до 23,5 грн./\$ – на 01.04.2015), обсяги імпорту, за даними митної статистики за перший квартал 2015 року, порівняно з першим кварталом 2014 року зменшилися на 37%;

- інфляційні процеси впливають як на прибуток підприємств, так і на їхні витрати. При зростанні індексу споживчих цін за 2014 рік на 24,9% прибуток великих та середніх підприємств порівняно з 2013 роком зріс на 1,6%, збитки збиткових – зросли у 4,5 раза [8];

- вплив подій на сході країни, який не дозволяє застосовувати традиційні методи прогнозування та отримувати належну точність результатів. Так, зменшення надхо-

днів платежів до загального фонду державного бюджету по Донецькій та Луганській областях у 2014 році становило 9,3 млрд. грн., у першому кварталі 2015 року – 2,8 млрд. грн. Крім того, на сплату платежів до бюджету впливає втрата комерційних зв'язків підприємств, які знаходяться на території України та діяльність яких пов'язана із східними регіонами;

– затвердження фінансових планів підприємств. Відповідно до чинного законодавства фінансові плани державних підприємств підлягають затвердженню Кабінетом Міністрів України до 1 вересня року, що передуватиме плановому, підприємств електроенергетики (що складають фінплани з урахуванням затвердженої Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, структури тарифів на електричну та теплову енергію) – до 31 грудня. Так, із 27 фінансових планів на 2015 рік, які затверджує Кабінет Міністрів України, наразі затверджено лише один фінансовий план. При цьому непрогнозованість діяльності НАК «Нафтогаз України» зумовлена тим, що його фінансовий план з року в рік не затверджується або затверджується наприкінці звітного року (наприклад, фінансовий план компанії на 2014 рік затверджено лише 24.12.2014).

Крім того, очікувані та фактичні надходження платежів до бюджету залежать від платоспроможності бюджетоформуючих платників податків, зокрема: спрогнозувати фактичну сплату НАК «Нафтогаз України» можливо лише у останні числа місяця, що зумовлено відсутністю обігових коштів підприємства у зв'язку із затримкою розрахунків споживачами за відпущений природний газ.

ПАТ «Укрнафта» із серпня 2014 року частково призупинено сплату податкових зобов'язань з рентної плати за користування надрами.

Враховуючи викладене, прогнозування надходжень на більш довгострокову перспективу (понад поточний місяць) тягне за собою ризик значних похибок розрахованих показників від фактичних надходжень та спричинить необхідність постійних уточнень таких розрахунків.

Висновки

Прогнозування доходів бюджету – важлива складова бюджетної та податкової системи. Недооцінка прогнозування податків в організації фінансів держави та визначенні доходів бюджету призвела до виникнення дисбалансів у податковій політиці та управлінні бюджетними потоками. Соціально-економічний розвиток країни та пов'язане з цим наповнення дохідної частини бюджету залежать не лише від налагодженості процесу адміністрування податків (зборів), а й від наявності реальних, науково обґрунтованих планів і прогнозів, ефективності розроблених на їх основі управлінських рішень, прозорості механізмів формування, розподілу і використан-

ня ВВП. Отже, прогнозування доходів бюджету в сучасних економічних умовах є запорукою сталого розвитку держави.

Прогнозування надходжень до бюджету в Україні є в більшій мірі недосконалим через брак комплексного аналізу, без чого прогнозна оцінка, навіть попри її можливу точність, не може вважатися обґрунтованою, а тому й надійною. Так, недостатньо врахувати структуру податку та можливу взаємозалежність доходів, які будуть отримані від введення тих чи інших змін в податковій політиці.

Для прогнозування доходів бюджету можна використовувати велику кількість відомих на сьогодні економіко-математичних та статистичних методів та моделей, проте вони можуть виявитися недовірними без врахування впливу законодавчих чинників. Безумовним є те, що перш ніж прогнозувати або планувати податки, потрібно обґрунтувати вибір методу, проаналізувати взаємодію тих чи інших економічних, соціальних та законодавчих факторів. Специфіка передбачення макрофінансових показників в тому, що при прогнозуванні доходів бюджету важливо не лише отримати числовий результат, а й економічно його інтерпретувати, і лише потім розробляти та приймати управлінські рішення.

Список використаних джерел

1. Огонь Ц.Г. Доходи бюджету України: теорія і практика: монографія. – К.: КНТЕУ, 2003. – 580 с.
2. Владимиров К.М. Бюджетна система: Навч. посібник / К.М. Владимиров, Л.О. Абсава. – К.: Кондор, 2009. – 220 с.
3. Бюджетний кодекс України. Прийнятий Верховною Радою України 08.07.2010 №2456-VI [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
4. Дегтяр О.А. Прогнозування величини бюджетних надходжень: методологічний аспект [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-2/doc/4/O3.pdf>
5. Санжаревська І.С. Економічний аналіз: базовий курс для податкового аналітика: Навч. посібник для слухачів проф. прог. підвищення кваліфікації Міністерства доходів і зборів України / І.С. Санжаревська, С.М. Шаповал. – К.: ДП «СВЦ Міндоходів України», 2013. – С. 800.
6. Про внесення змін у додатки 1 і 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 27.09.2014 №404. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2015 №76 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/76-2015-%D0%B>.
7. Про Державний бюджет України на 2015 рік: Закон України від 28.12.2014 №80-VIII [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
8. Економічна статистика: експрес випуск [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Сирібрянська Ю.В. Інноваційні підходи до прогнозування та планування доходів бюджету [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis.kneu.kiev.ua:8080/bitstream/2010/3442/1/Sibiryanska_Kotina.pdf